

Bölüm 2

ÖRGÜTSEL HESAP VEREBİLİRLİK VE BİLGİ UÇURMA-ETİK YAKLAŞIM

Nebiye KONUK¹

GİRİŞ

Kültür, insanı ilgilendiren her türlü maddi ve manevi unsuru kapsayan, toplumsal yapının tüm bileşenlerini içeren bir kavramdır. Kültürel yapı içerisinde ahlak, din, ekonomi, hukuk, siyaset, psikoloji ve benzeri gibi bir çok başlık etrafında tartışılabilecek konular yer alır. Hiçbir toplumsal yapı kültürden bağımsız olarak düşünülemeyeceği gibi, oluşan sosyal yapının kültürü değiştirip dönüştüreceği de açıktır.

Örgüt kültürü olarak kullanılan kavram işletmelerde var olan, çoğu zaman gözükmeyen ancak kendini hissettiren, örgütü ilgilendiren her türlü davranış biçiminden iş ve eylemlere kadar olan sürecin arkasında yer alan itici güçleri ifade eder. Genel olarak kültür kavramı çerçevesinde düşünüldüğünde örgüt kültürü de birbiri içine geçmiş pek çok maddi ve manevi unsuru kapsar. Berry'ye göre örgüt kültürü, örgütsel yapıların politikaları, ritüelleri ile davranış normları ve öngörülen değerleri incelenerek tanımlanabilir. Örgütsel davranış, kararlar ve eylemler kültürün en derin seviyesinde bulunan temel değerler ve inançlar tarafından yönlendirilir. (Berry, 2004: 2)

Örgüt kültürünün nitelikleri, başarıya da başarısızlığın anahtarlarıdır. Şöyle ki örgütün verimliliğini artıran açıklık, hesap ve-

¹ Dr Öğretim Üyesi, Kıbrıs Sosyal Bilimler Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
nebiye.konuk@kisbu.edu.tr

Gelişmiş ũlkelerde olduğu şekliyle, iş ahlākının kurumsal yĖnetiřim çerçevesinde ele alındığı, ahlāk kodları, politika ve prosedŖrler geliştirmek suretiyle, ahlākı eğitim programları, ahlākı ve sosyal denetimler, ahlāk komiteleri, ahlāk gĖrevlileri ve ombudsman gibi organların oluşturulduğu etik yĖnetiřim sistemleri etkin bir yapı için Ėnerilebilir (Özgener, 2008: 33'den akt. Vural ve Bat, 2011: 40-41). LiteratŖrde yer alan bilgi uçurma çalışmalarının çoğu mevzuata ve bilgi uçurma sistemine odaklanmıştır. Bilgi uuranların ne rapor ettikleri, kaç tane ve ne kadar sıklıkla ihbarcı ortaya çıkacağı ve onlara ne olacağı tartışılmaktadır. Artık ũlkeler hem kamu hem de Ėzel sektĖrleri kapsayan tek başına bilgi uçurma yasal dŖzenlemelerine giderek daha fazla uygulamaktadır (Loyens ve Vandekerckhove, 2018: 12).

Etik olmayan davranışları engellemeye çalışmak için izlenecek adımların tanımlandığı, sınırları belirlenmiş, her tŖrlŖ eylem kurum ve kuruluşlara, makro dŖzeyde ise ũlkeye katkı sağlayacaktır. İş ahlakını destekleyici mekanizmaların gŖçlendirilmesi gŖven, hesap verebilirlik, şeffaflık prensiplerinin zeminini kuvvetlendirecektir. Bu sebeple literatŖrde bilgi uçurma olarak tartışılan kavramın değişik kavramlarla ilintisinin incelenmesi, gerekiyorsa yanlış anlam yŖklemelerine mahal vermeyecek yeni kavramsal-laştırmalara gidilmesi ve saha çalışmaları ile iş ahlākı prensiplerinin geliştirilmeye açık yĖnlerinin tartışılması faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

1. Akpınar, (2011). GŖn Işığında YĖnetim Açısından TŖrk Kamu YĖnetiminde Açıklık ve şeffaflık Sorunu. SŖleyman Demirel ũniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler FakŖltesi Dergisi, 16 (2), 235-261. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/sduiibfd/issue/20824/222941>
2. Alataş, H., & GĖke, A. T. (2015). Ėđretmenlerin İstenmeyen YĖnetici Davranışlarına YĖnelik Tepkileri: Bilgi Uçurma Mı? Sessiz Kalma Mı?. Journal of Computer and Education Research, 3(6), 99-116.
3. Arslan, E. T., & Kayalar, M. (2017). Kamu ve Ėzel sektĖr çalışanlarının işşa (whistleblowing) niyeti karşılaştırmalı bir analiz.
4. Aydan, S. (2018). İhbarcılık: Bir Kavram Analizi. Mustafa Kemal ũniversitesi Sosyal Bilimler EnstitŖsŖ Dergisi, 15(41), 78-100.

Sosyoloji Araştırmaları

5. Aydan, S., & Sıdıka, K. A. Y. A. (2018). Sağlık Sektöründe İhbarcılık: Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşire ve Sekreterler Üzerine Bir Uygulama. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 21(1), 41-63.
6. Berry, B. (2004). Organizational culture: A framework and strategies for facilitating employee whistleblowing. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 16(1), 1-11.
7. Bozkuş, K. (2019). Öğretmen Adaylarının Bilgi Uçurma Tutumları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 12(1), 97-115.
8. Brown, A. J., Lewis, D., Moberly, R., & Vandekerckhove, W. (Eds.). (2014). *International handbook on whistleblowing research*. Edward Elgar Publishing.
9. Çalışkan, B. (2016). Kitlele Gözetime Karşı Kolektif Bir Üretim Biçimi Olarak Sızıntı Gazeteciliği. *Galatasaray Üniversitesi İleti-ř-im Dergisi*, (25), 127-154.
10. Çınar, F. (2016). Hesap Verilebilirlik İlkesi İle Kurumsal Performans İlişisinde Paydaş Katılımının Rolü; Hastane İşletmelerinde Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 6 (13), 12-30. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/vizyoner/issue/23038/246288>
11. Çiğdem, S. (2013). Büro yönetiminde whistleblowing ve etik ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 93-109.
12. Erdemir, E. (2012). *Etik ve ahlak arasında insan kaynakları yönetimi*. *Turkish Journal of Business Ethics*, 5(10), 5- 11. <http://isahlakidergisi.com/wp-content/uploads/2014/07/sayi-5-2- editorden.pdf>
13. Ertürk, A. (2016). Ortaöğretim kurumlarında bilgi uçurma ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişki. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-22.
14. Eryılmaz, B., & Biricikoğlu, H. (2011). Kamu yönetiminde hesap verebilirlik ve etik. *İş Ahlakı Dergisi*, 4(7), 19-45.
15. Gedikoğlu, T. (2012). Yükseköğretimde Hesap Verebilirlik. *Yükseköğretim Dergisi*, 2 (3), 142-150. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/yuksekokretim/issue/41247/498219>
16. Gökçe, A. T. (2014) Okullarda Bilgi Uçurma: İş Doyumu Ve Örgütsel Bağlılık İlişkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22. 261-282
17. Gündüz, Y., & Göker, S. D. (2017). Eğitim denetimi sürecinde hesapverebilirlik ve şeffaflık uygulamaları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(1), 83-93.
18. Jeon, S. H. (2017). Where to report wrongdoings? Exploring the determinants of internal versus external whistleblowing. *International Review of Public Administration*, 22(2), 153-171. S. 15
19. Kalkan, A , Alparıslan, A . (2009). şeffaflık, İletişim Ve Hesap Verebilirliğin Yerel Yönetim Başarılarına Etkileri. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1 (1), 25-40. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/sobiadsbd/issue/11347/135608>

Sosyoloji Araştırmaları

20. Kaplan, Ç., & Güven, A. (2017). Yerel Yönetimlerde Örgütsel Bağlılık Ve Whistleblowing. Turan: Stratejik Araştırmalar Merkezi, 9(36), 41-51.
21. Kozak, M. A., & Şahin, S. (2018). Bilgi İfşası (Whistleblowing) ve Etik İkilem Üzerine Çıkarımlar. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 29(1).
22. Loyens, K., & Vandekerckhove, W. (2018). Whistleblowing from an international perspective: A comparative analysis of institutional arrangements. *Administrative Sciences*, 8(3), 30.
23. Özaslan, G., & Ünal, A. (2016). Öğretmenlerde açığa çıkarma davranışı: Mevcut durum ve öneriler. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 22(3), 321-350.
24. Özdemir, M. (2012). Kamu yönetiminde etik. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 4(7), 177-193.
25. Pierson, J. K., Forcht, K. A., & Bauman, B. M. (1993). Whistleblowing: an ethical dilemma. *Australasian Journal of Information Systems*, 1(1).
26. Süllü, Z. (2010). Siyasal Halkla İlişkiler Sürecinde Hesabı Verilebilirlik. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 6 (3), 216-228. Retrieved from <http://dergipark.org.tr/josc/issue/19021/200629>
27. Topgöl, S. Demografik Özelliklerin Whistleblowing (Bilgi Uçurma) Davranışı Üzerindeki Etkisi ve Kamu Kurumları Üzerine Bir Araştırma. Verimlilik Dergisi, (4), 153-183.
28. Toytok, Ö. Ü. E. H., & Gezen, M. O. (2018). Örgütlerde Pozitif Psikolojik Sermaye Ve Bilgi Uçurma: Bir İlişkisel Tarama Araştırması Psychological Capital And Whistle-Blowing At Schools: A Relational Screening Research. Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR), 5(25), 1974-1982.
29. Vural, Z. B. A. ve Bat, M. (2011). 21. yüzyılın yükselen değerleri: İş ahlakı ve kurumsal yönetim. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 7(1), 29-46.
30. Yener, S. (2018). İşgören Sessizliğinin Tükenmişlik ve Bilgi Uçurma Arasındaki İlişkide Düzenleyici Rolü. Yönetim Bilimleri Dergisi, 16(31), 217-236.
31. Yıldız, H., & Tan. İ. Esra, Bilgi Uçurma Davranışının Öncülleri Ve Sonuçları. Global Journal of Economics and Business Studies, 7(14), 53-67.
32. Yüksel, M. (2015). Etik Kodlar, Ahlak ve Hukuk-Hakemli Makale. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 9-26.
33. Kurtuluş, B. (2010). İş Ahlakı: Geçmişte ve Günümüzde. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50), 737-759.